

Szerdahelyi István

A MAGYAR
ESZTÉTIKA
TÖRTÉNETE

1945–1975

KOSSUTH

SZERDAHELYI ISTVÁN

A MAGYAR
ESZTÉTIKA
TÖRTÉNETE
1945—1975

A tudománytörténeti áttekintések ritkán sorolhatók az érdekes olvasmányok közé: hangyaszorgalommal összehordott tényanyagukat csak a szakemberek hasznosíthatják. Szerdahelyi István könyve azonban több okból is kivétel e műfajban. A magyar esztétika utóbbi harminc esztendejének története már önmagában is számos drámai fordulattal, izgalmas vitákkal, heves szellemi küzdelmekkel színezett. A szerző pedig nem elégedett meg azzal, hogy szenvtelen szavakkal ismertesse a történeteket, hanem tudatosan vállalja a marxista történetíró pártosságát: maga is vitába száll, érvel és cáfol, s egy-egy kutatási terület helyzetképét felvázolva nemcsak az eredményeket rögzíti, hanem a hiányosságokat, megoldatlan problémákat is felmutatja, kritikailag értékeli. Az olyan közismert esztétikai tudományágak mellé, amilyen az általános művészetelmélet vagy az irodalomesztétika, odaállítja a szinte ismeretlen ágazatokat, a fotoesztétikát vagy a kertművészet elméletét is, és e felfedező munka nyomán az a meglepő tény derül ki, hogy a magyar esztétika sokkal fejlettebb, sokoldalúbb, mint gondoltuk volna. A könyv azt a feladatot is vállalja, hogy a különböző szerzők, eltérő kutatási területek, irányok egymástól elszigetelten létrejött, de gondolatilag egymáshoz illő, egymást kiegészítő koncepcióit szembesítse, egybeépítse, s így nemcsak történeti forrásműként, hanem marxista esz-

180
sz 73

~~11233~~

1270

1982 APR 15

1980 AUG 5

SZERDAHELYI ISTVÁN
A MAGYAR ESZTÉTIKA TÖRTÉNETE
(1945-1975)

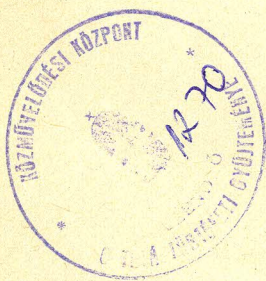
SZERDAHELYI ISTVÁN

A MAGYAR
ESZTÉTIKA
TÖRTÉNETE

[1945–1975]

KOSSUTH KÖNYVKIADÓ / 1976

LEKTORÁLTA
KIRÁLY ISTVÁN / POGÁNY FRIGYES

ISBN 963 09 0660 0

© SZERDAHELYI ISTVÁN, 1976

BEVEZETÉS

Kényes dolog a jelenkor történészének lenni, s különösen áll ez az esztétikatörténet-írásra, hiszen e tudományszak problémái közismerten igen vitatottak még a hazai marxista szakirodalmon belül is. A történetírónak pedig, hacsak nem menekül faktualista adatbogarászásba, értékítéleteket kell alkotnia a feltárt tényekről. Az ilyen ítéletek alapja mindig valamilyen mérték: aki a jelenkori esztétika történetének megírását vállalja, nem hivatkozhat unos-untalan a kérdések tisztázatlan, vitatott voltára, hanem vállalnia kell azt a felelősséget, hogy a legjobb tudása, meggyőződése szerint kialakított koncepciókhoz méri a közvetlen elődök és pályatársak teljesítményeit. E könyv annál is kevésbé kerülhette meg a határozott állásfoglalással együtt járó kockázatot, mert egyik legfőbb célja az, hogy az elmúlt harminc esztendő magyar esztétikájának teljesítményeit értékelve, eredményeit felmutatva egy olyan esztétikai koncepció körvonalait vázolja fel, amelyik – ha meggyőzőnek bizonyul – elősegítheti a viták megnyugtató lezárását, a tisztázatlan problémák megoldódását.

Ezt a célt jóval fontosabbnak tartottam annál, semmint hogy a nézeteltérések objektívisztikus rögzítésével valamennyi vitapárt elismerésére törekedjem: e könyv minden részletében tendenciózus. Állásfoglalás tükröződik nemcsak az egyes művekről, nézetekről megfogalmazott konkrétan értékelő megállapításokban, hanem abban is, hogy milyen terjedelmet szenteltem egy-egy szerző ismertetésének, hogyan

csoportosítottam a feltárt anyagot stb. Álláspontomat természetesen igyekeztem úgy kialakítani, hogy a szakirodalom minél szélesebb körű tanulmányozása biztosítsa fedezetét, s e munka során elképzeléseim számos ponton módosultak is: az olvasó nem egy helyen saját korábbi megfogalmazásaimat korrigáló részlettel is találkozhat a szövegben. Tudatos törekvésem volt az is, hogy – az esetek nagy részében kortársakról, gyakran személyes ismerősökről lévén szó – értékelésem mindig az írásokat és csak ezeket illesse. E könyv gondolatokról szól, s ezeket számomra igazságtartalmuk fémjelezte, nem pedig szerzőjük neve. Ahol úgy láttam, hogy az értékeléshez ismereteim nem elegendők, ott más szakemberekhez fordultam tanácsért, vagy ítéleteim érvényességi fokáról konkrétan tájékoztatom az olvasót. Hogy az esztétikánkról rajzolt kép mennyire felel meg a tudományszak mai fejlettségi fokán elérhető objektivitásnak, ezt majd az olvasó ítéli meg. Ebben az összefüggésben meg kell említenem azt is, hogy a magyar esztétika történetének itt tárgyalt periódusáról korábban még kisebb, tanulmány terjedelmű áttekintés sem készült, tehát ilyen forrásokra nem támaszkodhattam.*

A jelentőseknek ítélt koncepciók esetében arra is törekedtem, hogy ezeket ismertető jelleggel – ahol lehetséges, idézetekre támaszkodva – leírjam, s itt ismét a tudományág további fejlődésére voltam tekintettel. Jelenleg ugyanis, szerintem, a magyar esztétika fejlődésének fő gátja az egyes kutatások elszigeteltsége, ami olyan fokú, hogy szakíróink olykor nem is értesülnek a más-más területeken született eredményekről. E könyvvel olyan forrásmunkát is szeretnék az olvasó kezébe adni, amely szembesíti, koordinálja, egybefogja az egymástól

* Az első – igen figyelemreméltó – ilyen tanulmány e könyv megszövegezése után jelent meg. Vö. *Agárdi Péter: Viták – eredmények – távlatok. A marxista esztétika újabb eredményei és az irodalmi ismeretterjesztés. TIT 1974. Ugyanez vonatkozik Köpeczi Béla A magyar kultúra harminc éve (Kossuth Könyvkiadó 1975.) c. könyvére is, amely az általam nyújtott kép általánosabb kulturális-társadalmi összefüggéseire világíthat rá igen hasznosan. A filozófiai diszciplínák fejlődésének átfogó jellemzését Mátrai Lászlónak A filozófiai tudományok fejlődése a felszabadulás után (Kritika, 1975. 9. sz.) c. tanulmánya vázolja fel.*

függetlenül született gondolatokat, s így hozzájárulhat a tudományszak egységének megteremtéséhez.

E törekvés jegyében az egy-egy probléma kapcsán egymással objektíve szemben álló nézeteket akkor is konfrontálni kellett, ha a szerzők maguk nem jelezték szembenállásukat, vagy nem az adott vitának teret engedő folyóiratokban, hanem egyebütt – netán nem is tanulmányban, hanem könyvrészletben – rögzítették állásfoglalásukat. Amikor tehát egy-egy fejezetben a „realizmus-vitáról” vagy az „irányzat-módszer-stílus-vitáról” s a többi hasonló nézetcsereéről esik szó, az elemzett anyag sosem korlátozódik a sajtóvita körére, hanem az adott periódusban a témához kapcsolódó fontosabb megnyilatkozásokat mind igyekszik számbavenni. Jóllehet ilyen módon a hivatkozások egyben értékelések is, a feldolgozott anyag óriási mennyisége és az esztétikai tudományos élet szervezetlensége miatt korántsem merném állítani, hogy munkám e tekintetben tökéletes. Esztétikai jellegű dolgozatokat – éppen azért, mert e tudományszaknak saját orgánuma nincsen – a legkülönbélebb, olykor teljesen periferikus fórumokon is publikálnak, s az adott időszak teljes sajtóanyagának feldolgozását egy ember nem végezheti el.

Minthogy a marxista-leninista elmélet koncepciói tudományos meggyőződéseim szerint alkalmasak arra, hogy az esztétikum mibenlétére pontos válaszokat adjanak, a tárgyalt korszak elején még igen aktív polgári esztétikát sem a saját belső logikájához mérve elemeztem, hanem azt vizsgáltam csupán, mit lehet – vagy lehetett volna – ebből a marxista esztétikának a maga hasznára fordítani. Nézetem szerint az autonóm művészetekre vonatkozó marxista koncepció fő vonalaiban azonos a lukácsi esztétikával, s ezért Lukács nemcsak központi alakja az újabb magyar esztétikának, hanem e tudományág bizonyos, kiemelt jelentőségű részeinek hazai fejlődéstörténete úgyszólván azonos a lukácsi gondolatrendszer fejlődéstörténetével. Tehát nem a kompozíciós készség hiányára vall, hanem tudatos döntés eredménye, hogy a Lukáccsal foglalkozó fejezetek dominálnak könyvemben, s hogy bizonyos álláspontokat nem önállóan, hanem csupán a lukácsi koncepcióval való összefüggésükben tárgyaltam.

Egyébként őszintén meg kell vallanom, hogy könyvem felépítése állandó gondot okozott. A történetiség szempontja az események kronologikus sorrendjének követését írta volna elő, az összefüggések felrajzolásának, az egymástól elszigetelten született gondolatok konfrontálásának igénye viszont a logikai szempontok előtérbe állítását tette szükségessé. Ugyanígy keresztelte a kronologikus kifejtés rendjét az a szándékom, hogy esztétikánk jelentősebb képviselőinek koncepcióiról a belső összefüggéseket feltáró ismertetéseket nyújtsak. Nem kis töprengés után döntöttem úgy, hogy a feltárt ismeretanyagot az 1956-os korszakhatárral két fő részre bontom, s e két fő rész elejére a történeti fejlődés fő vonalait, legáltalánosabb érvényű eseményeit rögzítő fejezetek kerülnek, majd ezek után, az így nyert vázlatos képet mintegy tovább részletező, más oldalról megvilágító jelleggel következnek a jelentősebb alkotók munkásságát és a fontosabb esztétikai tudományágak, kutatási területek eredményeit – a logikai szempontokat előtérbe állítva – ismertető fejezetek.

A téma gazdagsága és a terjedelmi korlátozottság sajnos lehetlenné tette, hogy esztétikánk fejlődését egy részletesebben megrajzolt társadalmi háttér összefüggésében vizsgáljam. S e könyvből hiányoznak azok a fejezetek is, amelyekben az esztétika és a társtudományok, az esztétikai elmélet és a művészeti gyakorlat kölcsönkapcsolatait kellene történetileg vizsgálni. Az ilyen vonatkozásokat csak jelzésszerű utalásokkal érzékeltethettem. A legfontosabb, áramlatokat teremtő hatások regisztrálásán túl nem szentelhettem figyelmet a külföldi szerzők magyar fogadtatásának sem, és le kellett mondanom arról a filológiai igényről, hogy a hazai teoretikusok publikációinak esetleges külföldi forrásait rendre felkutassam. A sorokkal is takarékoskodó gond – s nem az önpropaganda – késztetett arra is, hogy az olvasó figyelmét egy-egy jegyzetben korábban publikált írásaimra irányítsam.

A feldolgozott művek körét nem szűkítettem le a kifejezetten esztétikai jellegű írásokra. Az ágazati esztétikák szoros szálakkal összefonódnak a művészeti szaktudományok elméleti ágazataival, s igencsak nehéz lenne megmondani pl., hol végződik az irodalomelmélet, s hol kezdődik az irodalomesztétika. Itt nem kívántam a viták döntőbírája-

ként fellépni, hanem a használhatóság érdekében rögzítettem minden olyan megnyilatkozást, amely a legtágabb – de vitaálláspontként még possible – értelemben esztétikainak mondható. Ez az eljárás semmiképpen nem akar azonban olyan elméleti megfontolásokat alátámasztani, amelyek a fenti diszciplínák határainak elmosását célozzák (pl. az esztétikától a műbírálatig mindent közös nevezőre hozó angol-francia „kritika” fogalom meghonosításával vagy a hajdani, hasonló terjedelmű esztétika-fogalom feltámasztásával), sőt ezektől a törekvésektől egyértelműen elhatárolnám magamat.

Tapasztalataim szerint sok esetben az egyébként tárgyalásmódban, témafelfogásban alapvetően nem esztétikai, hanem művészetelméleti, művészettörténeti vagy éppenséggel kritikai-publicisztikai írások tartalmaznak lényeges esztétikai állásfoglalásokat, olykor fontosabbakat, mint a tisztán esztétikai igényű dolgozatok. Hangsúlyoznom kell azonban, hogy jóllehet az előbbi típusba tartozó írásokat is figyelembe vettem, az érintett műveknek csak esztétikai vonatkozásait értékeltem, s egyéb – elméleti vagy történeti – kvalitásaikról itt érdemben nem esik szó.

*

A gyakorlati megoldásokra rátérve megemlíteném, hogy a számbavett publikációk körét nem korlátoztam a hagyományos nyomdatechnikával előállított kiadványokra, hanem kiterjesztettem azokra a „kézirat gyanánt” közrebocsátott munkákra is, amelyeket tudományos könyvtáraink is a nyomtatott művekkel egyenértékűen katalogizálnak.

Mint ismeretes, elterjedt gyakorlat, hogy szakíróink a folyóiratokban publikált tanulmányokat utóbb gyűjteményes kötetekben is megjelenítik. Jóllehet fontosabb összefüggések kapcsán olykor felhívom erre a figyelmet, a különböző lelőhelyek teljességre törekvő feltárássának és rögzítésének bibliográfusi munkájára nem vállalkozhattam. Általában a könnyebben hozzáférhető kötetek adatait rögzítem hivatkozásaimban. Az anyag gyűjtése során előfordult azonban, hogy bizonyos vonatkozásokat csak a másutt is publikált szöveg újbóli elolvasásakor találtam kiemelendőnek, s minthogy az egyeztetés mechanikus

munkája rendkívül hátráltatta volna az érdemi elemzést, az én dolgozatom sem mentes attól a hagyományos következetlenségtől, hogy olykor egyazon szöveg különböző lelőhelyeit tünteti fel a jegyzetben. Hasonló következetlenség, hogy a folyóiratbeli publikációkra vonatkozó jegyzetek az év után hol a folyóiratszámot, hol pedig – egybeszámozott évfolyamok esetén – az oldalszámot rögzítik. Ennek oka az, hogy a folyóiratok kötetbe kötött könyvtári példányaiban a folyóiratszám gyakran egyáltalán nem vagy csak igen nehezen megállapítható. Az akadémiai osztályközleményeknél ugyanilyen okok miatt olykor csupán a kötettszámot tudtam feltüntetni, az év számát nem. Mint-hogy azonban e könyvben a jegyzetanyagnak a szokásosnál fontosabb szerep jut, a könnyebb kezelhetőség végett az egyes fejezeteken belül az első hivatkozásnál általában megismételtem a teljes könyvészeti leírást.

A könyv megírásával párhuzamos anyaggyűjtési munkát 1975 januárjában zártam. Ez után közrebocsátott, illetve forgalomba került írásokat már csak kivételes esetekben, jobbra jegyzetbeli utalásokkal vehettem figyelembe.

*

Előtörténetét tekintve kereken másfél évtizedre tekinthet vissza e könyv: 1959 decemberében jelent meg első olyan kritikám, melyben az itt is elemzett művek egyikét méltattam, s az utóbbi esztendőkből kiadott esztétikai munkákat már bizonyos rendszerességgel ismertettem a folyóiratokban. Különböző akadémiai megbízatásoknak eleget téve a közelmúltban arra is kísérletet tettem, hogy összefoglaló jelleggel felvázoljam e tudományszak fejlődésének legújabb szakaszát és jelenlegi helyzetének problémáit.* Ezt azért kell megemlíteni, mert jóllehet könyvem megírásakor nem kis mértékben támaszkodhattam

* Vö. Szerdabelyi István: A magyar esztétika helyzete. *A Magyar Tudományos Akadémia Filozófiai és Történeti Osztályának Közleményei*, 1972.; uő: A magyar esztétika 15 éves fejlődése és jelen helyzete. Kézirat. E két terjedelmesebb dolgozat alapján készült változatok bolgár, francia és német nyelven is megjelentek, s magyarul egy, a fő vonalakat rögzítő vázlat (Szerdabelyi István: A magyar esztétika másfél évtizede. *Népszava*, 1973. december 15.).

korábbi írásaimra, itt kifejtett nézeteim nem mindig egyeznek pontosan a korábbiakkal. Az esztendők során ugyanis esztétikai elképzeléseim változtak, s a hamis következetesség helyett a felismert igazságokhoz akartam igazodni. Az eltérések másik oka a korábbi és a mostani feladat közötti alapvető különbség. Korábbi összefoglaló feldolgozásaimnál feladatom az volt, hogy népes tudományos testületek kollektív véleményét öntsem formába. S bár a korábbi szövegeimet érintő testületi vitákból igyekeztem okulni, ezúttal a feladat személyes meggyőződésemmel vállaltam, így írtam elő.

Munkám elkészítésében részint anyag- és adatszolgáltatásokkal, részint elvi útmutatásokkal segítségemre volt Baránszky-Jób László, Hermann István, Lakos Katalin, Lázár György, Máté Károly, Passuth Krisztina, Ujfalussy József, Veres András és Zoltai Dénes. A szokványos szerkesztői teendőkön túlmutató támogatást kaptam a kiadó szakembereitől, Csibra Istvántól és S. Nyirő Józseftől. Igen fontos szerepet játszottak a szöveg végső kialakításában lektoraim: Király István tüzetes, a könyv valamennyi részletét érintő észrevételei nyomán mind megfogalmazásaim, mind koncepcióim számos vonatkozásban pontosabbak lettek, Pogány Frigyes pedig képzőművészeti, építészeti és alkalmazott művészeti gondolatmeneteim meghatározásait korrigálta elmélyült munkával. Külön, kiemelt köszönet illeti meg végezetül Tátrai Szepest Erikát, aki a zeneesztétikai anyag összegyűjtésében és értékelésében munkatársam volt.

TARTALOM

Bevezetés 5

A KEZDETTŐL AZ ÚJRAKEZDÉSIG:
1945-1956

Előzmények 16

Az új belyzet és a polgári esztétika 19

Mátrai László 20

Sík Sándor 22

Füst Milán 24

A marxista esztétika offenzívája 25

Az első realizmus-vita 28

Irodalomcentrikusság és napi aktualitásigény 30

A hagyománycentrikus szemlélet 32

A szektarianizmus 33

A marxista esztétika vonzereje 36

A polgári esztétika megszűnése 38

A dogmatizmus időszaka 41

A szocialista realizmus elméletének
kidolgozatlansága 43

A személyi kultusz atmoszférája 47

A tartalom és forma

metafizikus szétválasztása 47

A művészet nemzeti jellege 48

Harc a dogmatizmus ellen 49

A felépítmény-vita 55

A második realizmus-vita 58

Lukács György esztétikai nézetei 62

A művészet mint megismerési forma,
visszatükröződés 65

A tipikusság 66

Az emberközpontúság 66

A művészi igazság és az intenzív totalitás 68

Fiktivitás és fantasztikum 69

Lukács koncepciójának önellentmondásai 71

A művészi igazság és az irányzatosság,
pártosság 74

Művészi igazság és újszerűség 77

A „nagy realizmus” koncepciója 78

A „realizmus diadala” 82

A népiség 86

A realizmus és antirealizmus harca 88

Az „izmusok” 89

Szépség és művészség 92

A „nagy realizmus” elméletének felbomlása 93

A realizmus mint központi érték kategória 94

A művészet fejlődése 96

A műalkotás szerkezete 97

A formalizmus és a forma objektivitása 100

A művészeti technika szubjektivitása 102

A tartalom és forma teljes egysége 103

Kultúrpolitikai vonatkozású koncepciói 105

Lukács tekintélye 111

A „Lukács-vita” előzménye 112

A Lukács-vita 114

A vita után 120

Balázs Béla 123

Filmesztétikai nézetei 125

Balázs Béla és Lukács 126

Esztétikájának fogadtatása 128

Révai József 128

A szimbolizmus mint realizmus 130

A líra és az intenzív totalitás 131

A „nagy lázadók” 132

Kultúrpolitikai elvei 132

Historicizmus és praktikizmus 133

Irodalomesztétika 135

Lukács György 137

Lukács nyomában és azon túl 141

Építészeti esztétika 145

Vita az építőművészeti

szocialista realizmusról 146

Az építőművészet sajátosságai 149

Zeneesztétika 154

A népiesség és a Bartók-hagyomány 155

A marxista zeneesztétika kezdetei 158

Képzőművészeti esztétika 159

Fülep Lajos 160

Vita az absztrakt művészetről 161

A fényképmásolástól

a posztimpresszionizmusig 166

Az esztétika egyéb ágazatai 167

Kertművészeti esztétika 168

Iparművészet-elmélet 169

Filmesztétika 171

A „marginális művészetek” esztétikája 172

Esztétikatörténet 173

Általános esztétika 174

Általános művészetelmélet 175

A művészen kívüli esztétikum elmélete 176

Az esztétikai objektivitás problémája 177

Összegezés 180

A SZÉTTAGOLTSÁGTÓL

AZ EGYSEG FELÉ: 1957–1975 185

A Lukács-kritika 191

A „revizionista Lukács” kritikája 192

A „dogmatikus Lukács” kritikája 196

Az orientációs válság 199

A modernizmus-vita 203

A korszerűség 205

Az avantgarde-irányzatok

társadalmi gyökerei 206

A dekadencia 208

Modernizmus és realizmus 210

Az avantgardista kifejezőeszközök

realista adaptációja 212

A vita értékelése 213

A harmadik realizmus-vita 215

A lukácsi realizmusfogalom 216

A realista stílus fogalma 219

A kritikai realizmus fogalma 221

A szocialista realizmus fogalma 222

A „parttalan realizmus” kritikája 223

A vita értékelése 224

A lukácsi szimbólum–allegória-koncepció 227

Az „irányzat-, módszer-, stílusvita” 229

A módszer fogalma 229

A stílus fogalma 233

Az egyedi mű stílusa és az egyéni stílus 237

Az irányzati és korstílus, a stílusváltozat 239

A többi elvont stílusfogalom 242

Stílus és érték 243

A művészeti korszakok

és irányzatok problémái 244

A tükrözés-vita 247

Az ábrázolás és kifejezés fogalma 247

Az autonóm művészeti tükrözés határai 252

A vita egyéb elágazásai 256

Az érték-vita 258

A realizmus mint érték 258

A közérthetőség-vita 260

A művészi érték konkrétabb sajátosságai 264

Általános értékelmélet
 és esztétikai értékelmélet 265
 Szépség és realizmus 267
 Esztétikai érték és érdek, szükséglet 270
 Az ízlés-vita 271

*Vita a nemzeti jellegről
 és a népiség fogalmáról* 273
 A népiség 277

Az egység útján 280
 A Lukács-probléma rendeződése 280
 Tárguló horizontok 283
 A strukturalizmus-vita 285
 A frankfurti iskola, a technicizmus
 és az „új baloldal” kritikája 288
 A marxista elmélet hegemoniája és egysége 291

Lukács György esztétikája 295
 A világszerűség 296
 Az antropocentrizmus 299
 Szubjektivitás, objektivitás és nembeliség 300
 Az intenzív totalitás 301
 A realizmus 303
 Az egynemű közeg, az „egész ember”
 és az „ember egésze” 303
 A katarzis 306
 Defetiszizálás, „az emberiség emlékezete” 307
 A meghatározatlan tárgyiasság 308
 A kettős visszatükrözés 310
 Az egyvesszős jelzőrendszer 311
 Lukács esztétikum-modellje 312
 Vita a nembeliségről 314
 Vita az esztétikai tárgy objektivitásáról 319

Az antropocentrizmus problémái 322
 Az intenzív totalitás és tipikusság problémái 323
 Az egynemű közeg fogalmának
 ellentmondásai 325
 A katarzis fogalmának ellentmondásai 326
 A mindennapiság fogalmának
 ellentmondásai 329
 A kettős visszatükrözés fogalmának
 ellentmondásai 331
 Az egyvesszős jelzőrendszer problémája 332
 Lukács esztétikum-modelljének problémái 333
 Lukács esztétikájának jelentősége 335

Szigeti József esztétikai nézetei 337
 Az esztétikum modellje 338
 Az esztétikai minőségek rendszere 339
 A művészet sféráinak modellje 342
 A műalkotások szerkezete 345

Irodalomesztétika 347
 Módszertan, metatudomány, műfajelmélet 347
 Epikaelmélet 350
 Liraelmélet 352
 Költészetelmélet 356
 Verselmélet és stilisztika 359

Drámaelmélet és színházesztétika 361
 Dráma és színház 362
 A modern dramaturgia 366
 A dráma mint irodalmi műfaj 367

Zeneesztétika 369
 A valóság zenei képe 369
 Vita a zenei köznyelvről 375

A Lendvai-vita 377
Vita az atonalitásról 378
A zenei pluralizmus problémája 381
A „könnyűzene” elmélete 383
Marxista zeneesztétikánk tekintélye 384
Építészeti esztétika 385
Az építőművészet sajátossága 386
Az építészeti forma
és a műelmény problémái 396
A városépítészet esztétikája 397
Az építőművészet és társművészetei 400

Filmesztétika 401

Kifejlett művészet-e a film? 402
A film mint önálló, komplex művészet 403
A filmbeli tükrözés sajátosságai 404
A film formanyelve 405
A film és az általános
művészetelméleti-esztétikai kategóriák 407
A film szerzőségének problémája 408
A film műfajai 410
Van-e magyar filmesztétika? 411

Képzőművészeti esztétika 412

A „vizuális kultúra” problémája 413
Az autonóm képzőművészet sajátosságai 416
Dekoratív képzőművészet, díszítőművészet 421
A képzőművészeti kiegészítő műfajok 424
Az absztrakt művészet vitája 425

Folklóresztétika

és a „közhatalmatú művészet” elmélete 429
A folklór művészet esztétikai jellemzői 429
A folklór művészet jelene és jövője 433

A „közhatalmatú művészet”
esztétikai jellemzői 436

A szórakoztató művészet és a giccs elmélete 439

A giccs 440
A szórakoztató művészet 442

Az esztétika egyéb ágazatai 447

Iparművészeti és ipari esztétika 447
Rádió- és tévéesztétika 451
Fotoesztétika 457
A kertművészet esztétikája 460
Az előadóművészet esztétikája 463
Táncesztétika 464
Az esztétikai nevelés elmélete 466
Esztétikatörténet 467
Metaesztétika 469

Általános művészetelmélet 476

A művészet fogalma 476
A művészeti ágak rendszere 478
A művészet
a történelmi fejlődésfolyamatban 482
A műalkotás struktúrája 488
A tartalom és a forma viszonya 488
A tartalom, az eszmei mondanivaló
és a téma 490
Irányzatosság, elkötelezettség, pártosság 496
A külső és belső forma 498
Az elvont formák 500
Alkotás és befogadás 501
A művészetelmélet határterületei,
a társtudományok főbb eredményei 504

Általános esztétika 506

Szépségelmélet 506

A többi esztétikai minőség elmélete 510

Az esztétikum általános meghatározása 512

Az esztétikum szférái 519

Az esztétikum szféráinak
elvi egyenértékűsége 520

Környezetesztétika 523

Összegezés 524

A KIADÁSÉRT FELEL A KOSSUTH KÖNYVKIADÓ IGAZGATÓJA
SZERKESZTETTE CSIBRA ISTVÁN

A BORÍTÓ ÉS A KÖTÉSTERV ERDÉLYI JÁNOS MUNKÁJA
MŰSZAKI VEZETŐ MÓZES TIBOR — MŰSZAKI SZERKESZTŐ KUN GÁBOR
A SZEDÉST 1976. III. 3-ÁN KEZDTÉK MEG
MEGJELENT 1976. IX. 9-ÉN, 10 000 PÉLDÁNYBAN
TERJEDELME 35,5 (A/5) ÍV

76.0875 ATHENAEUM NYOMDA, BUDAPEST — ÍVES MAGASNYOMÁS
FELELŐS VEZETŐ SOPRONI BÉLA VEZÉRIGAZGATÓ

1982 NOV 4

1987-01-02

1991-07-11

1989-07-17

tétikánk eredményeit logikailag rendszerező kézikönyvként is használható. Az oktatás, az önművelés szolgálatára gondolva a szerző igyekezett az esztétika filozofikusan elvont okfejtéseit minél közérthetőbben, szemléletesebben ismertetni, olvasmányos stílusban megfogalmazni.

*

Szerdahelyi István a magyar esztétika mai középnemzedékének egyik képviselője. 1934-ben született Budapesten. Pályája kezdetén költőként és műfordítóként is tevékenykedett. Több művészeti szaklexikon és az *Esztétikai Kislexikon* szerkesztésében irányító szerepet töltött be; e munkák tapasztalatait a pontos meghatározásokra, egzakt kategóriaelemzésekre és rendszerező gondolkodásra való törekvésében kamatoztatja. Másfél évtizedre visszatekintő kritikusi munkásságában rendszeresen figyelemmel kíséri a kortárs esztétikai szakirodalom fejlődését, s ennek az érdeklődésnek új, átfogó igényű eredménye mostani könyve.

Kiadónknál megjelent korábbi művei: *Költészetesztétika* (1972); *A mindennapi élet esztétikája* (1974).

